

**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА**

**Географічний факультет
Кафедра землезнавства та геоморфології**

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

**РЕГІОНАЛЬНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРИРОДНИХ УМОВ ТА
РЕСУРСІВ (ІНТЕГРОВАНІЙ КУРС)**

для здобувачів освіти

галузь знань	А Освіта
спеціальність	А4 Середня освіта
спеціалізація	А4.15 Природничі науки
освітній рівень	Бакалавр
освітня програма	Природничі науки. Інтегрована програма
вид дисципліни	вибіркова
вибірковий блок	Природничі науки та краєзнавчо-туристична справа

Форма навчання	денна
Навчальний рік	2026/2027
Семестр	4
Кількість кредитів ECTS	4
Мова викладання, навчання та оцінювання	українська
Форма заключного контролю	іспит

Викладач: **Погорільчук Наталія Михайлівна**, кандидат географічних наук, доцент кафедри землезнавства та геоморфології, доцент

Пролонговано: на 20__/20__ н.р. _____ (_____) «__» ____ 20__ р.
(підпис, ПІБ, дата)

на 20__/20__ н.р. _____ (_____) «__» ____ 20__ р.
(підпис, ПІБ, дата)

Розробники: Погорільчук Наталія Михайлівна, кандидат географічних наук, доцент кафедри землезнавства та геоморфології, доцент

ЗАТВЕРДЖЕНО

Зав. кафедри землезнавства та геоморфології

Сергій БОРТНИК

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Протокол № 15 від « 19 » серпня 2026 р.

Схвалено науково - методичною комісією географічного факультету

Протокол № 5 від «26» серпня 2026 року

Голова науково-методичної комісії

Наталія КОРОГОДА

1. Мета дисципліни - сформувати у здобувачів освіти здатність до комплексного дослідження природних умов і ресурсів регіонів на основі інтеграції знань природничих наук; оволодіти методами оцінювання природно-ресурсного потенціалу та екологічної ємності територій, розумінням взаємозв'язків між глобальними процесами та їх регіональними й локальними проявами, а також сформувати вміння здійснювати порівняльний кейс-аналіз глобальних екологічних і ресурсних проблем та виявляти особливості їх прояву в різних регіонах. Інтегрований підхід дозволяє розглядати територію комплексно, але добирати потрібні природничі знання й методи відповідно до поставленої мети.

2. Попередні вимоги до опанування навчальної дисципліни:

1. Базові знання з географії та інших природничих наук про основні компоненти природного середовища, природні процеси та природні ресурси.

2. Уміння аналізувати природничу інформацію та встановлювати взаємозв'язки між природними компонентами території на основі картографічних, текстових, статистичних і візуальних матеріалів.

3. Анотація навчальної дисципліни.

Дисципліна «Регіональні дослідження природних умов та ресурсів (інтегрований курс)» спрямована на формування цілісного уявлення про регіон як об'єкт комплексного природничого дослідження та розуміння взаємозв'язків між природними компонентами, природними умовами і ресурсами території. Зміст дисципліни ґрунтується на інтеграції знань географії, геології, геоморфології, кліматології, гідрології, ґрунтознавства, біології, фізики, хімії та екології. Особливу увагу приділено просторовим масштабам природних процесів, взаємозв'язкам глобального, регіонального та локального рівнів, методам комплексного дослідження й оцінювання природно-ресурсного потенціалу територій. Дисципліна складається з трьох змістових частин.

Частина 1. «Методологія регіонального дослідження природи» розкриває теоретичні та методологічні засади вивчення регіону як цілісної природної системи. Розглядаються Glocal-підхід до дослідження природних умов і ресурсів, методи комплексного регіонального дослідження, підходи до оцінювання природно-ресурсного потенціалу та екологічної ємності території. Наскрізною є концепція «Glocal» (Global + Local), завдяки якій ви реалізується головний принцип сучасних природничих наук: «Думай глобально, аналізуй та дій регіонально». Окрему увагу приділено концепції «планетарних меж» як сучасній науковій рамці для розуміння меж стійкості Земної системи та взаємозв'язку глобальних природних процесів із регіональними змінами.

Частина 2. «Цільова спрямованість регіональних досліджень». Головний акцент цієї частини - не існує універсального регіонального дослідження природних умов і ресурсів, його особливості визначаються метою, залежно від дослідницького завдання змінюються об'єкти та масштаби дослідження, система показників, методи аналізу й оцінювання та способи інтерпретації отриманих результатів.

Частина 3. «Регіональний вимір глобальних екологічних та ресурсних проблем (кейс-аналіз)» побудована на порівняльному аналізі конкретних регіональних кейсів. Глобальні екологічні та ресурсні проблеми розглядаються через їх прояви у двох різних регіонах, що дає змогу виявити вплив природних умов, ресурсного потенціалу та особливостей природокористування на характер і масштаби відповідних процесів. Кейс-аналіз спрямований на формування вміння встановлювати причинно-наслідкові зв'язки між глобальними процесами та їх регіональними й локальними проявами та застосовувати інтегрований природничий підхід до їх дослідження.

Дисципліна є складовою вибіркового блоку «Природничі науки та краєзнавчо-туристична справа» ОПП «Природничі науки. Інтегрована програма».

4. Завдання (навчальні цілі). У результаті опанування дисципліни здобувачі освіти мають:

- сформувати цілісне уявлення про регіон як об'єкт комплексного природничого дослідження, його природні умови, ресурси та взаємозв'язки між компонентами природної системи;

- засвоїти сучасні методологічні підходи до регіонального дослідження природи, зокрема Glocal-підхід, концепцію планетарних меж, а також методи комплексного аналізу, оцінювання природно-ресурсного потенціалу та екологічної ємності території;

- сформувати розуміння цільової спрямованості регіональних досліджень та вміння добирати відповідно до мети дослідження об'єкти, показники, методи аналізу й оцінювання та способи інтерпретації отриманих результатів;

- сформувати здатність інтегрувати знання різних природничих наук - географії, геології, геоморфології, біології, фізики, хімії та екології - для комплексного дослідження природних умов і ресурсів та пояснення природних процесів на регіональному й локальному рівнях;

- сформувати вміння здійснювати порівняльний кейс-аналіз регіональних проявів глобальних екологічних і ресурсних проблем, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки між глобальними процесами та регіональними особливостями природних систем і природокористування.

На основі набутого системного знання студенти матимуть можливість набути такі компетентності:

- Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми **(ЗК3)**;

- Здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології **(ЗК8)**;

- Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій **(ЗК14)**;

- Здатність розуміти і пояснювати будову, функції, життєдіяльність, класифікацію, поширення, використання, охорону живих організмів і систем усіх рівнів організації **(СК4)**;

- Здатність вивчати фізичні об'єкти та явища, їх географічний (просторовий) розподіл, розуміти фізичні закони, теорії, проводити експерименти, працювати з фізичними приладами, технічними пристроями та моделями; обґрунтовано обирати та застосовувати методи й засоби навчання, відповідний дидактичний матеріал **(СК5)**;

- Розуміти загальну структуру хімічних наук на підставі взаємозв'язку основних уявлень про будову речовини, про періодичну зміну властивостей хімічних елементів та їх сполук, спрямованість (хімічна термодинаміка), швидкість (хімічна кінетика) хімічних процесів та їхні механізми; застосовувати методи дослідження для встановлення складу, будови й властивостей речовин **(СК 6)**;

- Здатність планувати, організовувати та здійснювати експерименти у галузі природничих наук (фізики, астрономії, хімії, біології, географії) і використовувати їх як метод та засіб навчання **(СК7)**.

- Демонструвати та використовувати здобутки природничих наук для збереження культурних ландшафтів, просторового розвитку громади, підтримки якості довкілля та екобезпеки **(14.1)**.

5. Результати навчання за дисципліною:

Результат навчання (1. знати; 2. вміти; 3. комунікація; 4. автономність та відповідальність)		Форми (та/або методи і технології) викладання і навчання	Методи оцінювання та пороговий критерій оцінювання (за необхідності)	Відсоток у підсумковій оцінці з дисципліни
Код	Результат навчання			
1.1	Теоретичні та методологічні засади регіонального дослідження природних умов і ресурсів, основні поняття, принципи та підходи до комплексного вивчення територій;	лекція	оцінювання самостійних робіт, іспит	до 5%
1.2	сучасні підходи до співвідношення глобального, регіонального та локального рівнів дослідження природних процесів, зокрема принципи Glocal-підходу та концепції планетарних меж;	лекція, самостійна робота		до 10%
1.3	основні методи комплексного регіонального дослідження, зокрема порівняльний, системний, картографічний, статистичний, польовий та дистанційний методи;	лекція, самостійна робота		до 10%
1.4	підходи до оцінювання природних умов, природно-ресурсного потенціалу та екологічної ємності території, а також критерії їх застосування залежно від мети дослідження;	лекція		до 10%
1.5	закономірності прояву глобальних екологічних і ресурсних проблем у різних регіонах, взаємозв'язки між природними умовами, ресурсним потенціалом, природними процесами та характером природокористування.	лекція		до 5%
2.1	Визначати мету та завдання регіонального дослідження і відповідно до них обирати об'єкти, масштаб, систему показників, методи дослідження та критерії оцінювання;	практичні заняття	оцінювання практичних та самостійних робіт, іспит	до 8%
2.2	комплексно аналізувати природні умови та ресурси регіону, встановлювати взаємозв'язки між його геологічною будовою, рельєфом, кліматом, водами, ґрунтами, рослинністю та іншими компонентами природної системи;	практичні заняття		до 8%
2.3	інтегрувати знання географії, геології, геоморфології, біології,	практичні заняття		до 8%

	фізики, хімії та екології під час дослідження природних процесів, природно-ресурсного потенціалу та екологічного стану території;			
2.4	здійснювати порівняльний аналіз регіонів за визначеними природними та ресурсними показниками, виявляти спільні й відмінні риси та пояснювати причини їх формування;	практичне заняття		до 8%
2.5	застосовувати результати регіонального дослідження для оцінювання природних можливостей і обмежень території, аналізу глобальних екологічних та ресурсних проблем і обґрунтування напрямів раціонального природокористування та збереження природних систем.	практичне заняття		до 8%
3.1	Представляти та аргументовано обговорювати результати регіональних природничих досліджень, використовуючи картографічні, графічні, статистичні та інші форми візуалізації природничої інформації, та вести фахову дискусію щодо інтерпретації отриманих результатів	практичні заняття, самостійна робота	оцінювання практичних та самостійних робіт	до 10%
4.1	Самостійно визначати послідовність і добирати методи регіонального природничого дослідження відповідно до його мети, оцінювати достовірність отриманих результатів та відповідати за обґрунтованість їх інтерпретації	практичні заняття, самостійна робота		до 5%
4.2	усвідомлювати відповідальність за обґрунтованість оцінювання природних ресурсів і стану природних систем, враховувати природні обмеження та довгострокові екологічні наслідки їх використання	лекція, практичні заняття		до 5%

6. Співвідношення результатів навчання дисципліни із програмними результатами навчання

[illegible]

7. Схема формування оцінки:

рівень досягнення всіх запланованих результатів навчання визначається за результатами виконання практичних робіт, завдань для самостійної роботи, контрольних робіт та оцінкою, отриманою на іспиті.

Питома вага результатів навчання у підсумковій оцінці за умови її опанування на належному рівні наступна:

- результати навчання – 1 (знання) – до 40%;
- результати навчання – 2 (вміння) - до 40%;
- результати навчання – 3 (комунікація) - до 10%;
- результати навчання – 4 (автономність та відповідальність) - до 10%.

7.1. Форми оцінювання студентів:

У курсі передбачено 3 змістові частини (ЗЧ). Заняття проводяться у вигляді лекцій та практичних занять. Завершується дисципліна іспитом.

- **семестрове оцінювання:** кількість балів, які студент отримує протягом терміну вивчення дисципліни є сумою балів, що були отримані при оцінюванні виконаних практичних, самостійних та контрольних робіт.

Оцінювання за формами контролю:

	<i>Мін кількість балів</i>	<i>Мак кількість балів</i>
Практичні роботи	7х «3» = 21 балів	7х «5» = 35 балів
Самостійні роботи	3х «3» = 9 балів	3х «5» = 15 балів
Контрольні роботи	2х «3» = 6 балів	2х «5» = 10 балів
Усього	36 балів	60 балів

- **підсумкове оцінювання** – іспит проводиться у письмовій формі; вид письмових завдань – тестові запитання та запитання з короткими відповідями. Для отримання загальної позитивної оцінки з дисципліни оцінка за іспит не може бути меншою, ніж 24 бали.

Загалом формування оцінки спирається на «Положення про організацію освітнього процесу у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка» (друга редакція), що введено в дію наказом ректора № 170-32 від 11 квітня 2022 року.

- **умови допуску до іспиту:** студенти, які набрали сумарно меншу кількість балів ніж критично-розрахунковий мінімум – 60 балів до іспиту не допускаються. Рекомендований мінімум 36 балів. Студенти, які набрали менше 36 балів, перескладають відповідні теми у вигляді додаткових завдань.

7.2. Організація оцінювання: практичні роботи зараховуються по виконанню, відповідно до графіка проведення практичних занять. Зарахування завдань самостійних робіт та проведення контрольних робіт здійснюється після вивчення відповідних змістових частин. Студенти, які отримали за КР меншу за мінімально передбачену кількість балів, перескладають її.

7.3 Шкала відповідності:

Відмінно / Excellent	90-100
Добре / Good	75-89
Задовільно / Satisfactory	60-74
Незадовільно / Fail	0-59

7.4. Політика навчальної дисципліни

Академічна доброчесність. Виконання всіх навчальних і контрольних завдань здійснюється з дотриманням Хартії академічної доброчесності та чинних положень Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Під час реалізації освітнього компонента

дотримуються принципи академічної доброчесності, зокрема принцип нетерпимості (нульової толерантності) до будь-яких проявів її порушення, відповідно до Закону України «Про академічну доброчесність» та внутрішніх актів Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Запозичення, використання даних, ідей, текстів, зображень, цифрових матеріалів та інших результатів мають бути належно атрибутовані. Порушення академічної доброчесності розглядаються відповідно до університетських процедур.

Використання штучного інтелекту. Інструменти штучного інтелекту можуть використовуватися лише у випадках і межах, визначених завданням та чинним Положенням про використання штучного інтелекту при реалізації освітніх програм у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка. Здобувач освіти несе відповідальність за достовірність, коректність, оригінальність і академічну доброчесність поданого результату та, якщо це передбачено завданням або політикою Університету, зазначає факт, інструмент і мету використання ШІ. Використання ШІ під час індивідуальних контрольних заходів дозволяється лише за прямим дозволом викладача. Використання генеративного штучного інтелекту не допускається під час контрольних заходів (проміжний та підсумковий контроль).

Визнання результатів неформальної та/або інформальної освіти. Результати навчання, здобуті в неформальній та/або інформальній освіті, можуть бути подані до визнання у встановленому Університетом порядку за умови їх відповідності результатам навчання цієї дисципліни та наявності підтвердних матеріалів.

8. Структура навчальної дисципліни

Тематичний план занять

№	Назва тем	Кількість годин		
		лекції	практичні	с/р
Частина 1. Методологія регіонального дослідження природи				
1.	Регіон як об'єкт комплексного природничого дослідження. Поняття цільової спрямованості регіональних досліджень.	2	2	3
2.	Glocal-підхід у дослідженні природних умов і ресурсів.	2	2	3
3.	Методи комплексного регіонального дослідження.	2	4	3
4.	Природно-ресурсний потенціал регіону та його оцінювання. Екологічна ємність території та концепція «планетарних меж».	2	4	4
	Самостійна робота №1.	-	-	6
Частина 2. Цільова спрямованість регіональних досліджень				
5.	Науково-природничі дослідження	2	2	4
6.	Ресурсно-оцінювальні дослідження	2	2	3
7.	Природоохоронні дослідження	2	2	4
8.	Дослідження для просторового планування	2	2	3
9.	Краєзнавчі та рекреаційно-туристичні дослідження	2	2	4
	Самостійна робота №2.	-	-	6
Частина 3. Регіональний вимір глобальних екологічних та ресурсних проблем (регіональний кейс-аналіз)				
10.	Глобальна кліматична криза: агрокліматичний вимір, екстремальні явища	2	2	3
11.	Дефіцит та деградація прісних вод. Трансформація водних об'єктів та екологічні катастрофи	2	2	3
12.	Деградація ґрунтів та опустелювання	2	2	3
13.	Втрата біорізноманіття та зміна природних екосистем. Руйнування лісових екосистем та	2	2	3

	дефорестація			
14.	Техногенез, виснаження надр та порушення земель. Військовий техногенез та екоцид	2	2	3
	Самостійна робота №3	-	-	6
ВСЬОГО ЗА ДИСЦИПЛІНУ		28	28	64

Загальний обсяг 120 год., в тому числі:

Лекції – 28 год.

Практичні – 28 год.

Самостійна робота – 64 год.

9. Рекомендована література:

- 1.Войтків П. С., Іванов Є. А. Збалансоване природокористування: навчально-методичний посібник. –Львів : Львівський національний університет імені Івана Франка, 2021. – 182 с.
- 2.Мартин А. Г., Новаковська І. О. Економічне оцінювання природо-ресурсного потенціалу : навчальний посібник. Київ : РВВ НУБіП України, 2026. 159 с.
- 3.Хвесик М. А. та ін. Природно-ресурсний потенціал України: забезпечення добробуту та екологічної безпеки населення. Київ : ДУ ІЕПСР НАН України, 2021. 148 с.
- 4.Муромцева Ю. І. Методичні рекомендації до курсу «Використання природних ресурсів» для студентів спеціальностей 014 «Середня освіта. Географія». Харків : ХНПУ ім. Г. С. Сковороди, 2023. 45 с.
- 5.Станкевич-Волосянчук О., Тимченко І., Савченко С. Методичні рекомендації щодо оцінки вартості послуг екосистем. 2023. 46 с.
- 6.Гнатів П., Хірівський П., Зинюк О., Корінець Ю., Панас Н. Природні ресурси України: навчальний посібник. Л.: Камула, 2019. - 215 с.
- 7.Клименко М., Борисюк Б., Колесник Т. Збалансоване використання земельних ресурсів: навчальний посібник /М.О. Клименко, Б.В. Борисюк, Т.М. Колесник. Херсон: ОЛДІПЛУС, 2014. 552с.
- 8.Національний атлас України / НАН України, Інститут географії, Державна служба геодезії, картографії та кадастру ; голов. ред. Л. Г. Руденко ; голова ред. кол. Б. Є. Патон. К. : ДНВП «Картографія», 2007. 435 с.
- 9.Richardson K., Steffen W., Lucht W. et al. Earth beyond six of nine planetary boundaries // *Science Advances*. 2023. Vol. 9. No. 37.
- 10.Rockström J., Gupta J., Qin D. et al. Safe and just Earth system boundaries // *Nature*. 2023. Vol. 619. P. 102–111.
- 11.Mihr A. The Glocal Between the Local and the Global // *Glocal Governance*. Springer, 2022. P. 15–49.
- 12.Caporali C., Faggian A. Towards a Regional Glocalisation // *Essays on Global Regionalism II*. Springer, 2026. P. 119–129.
- 13.IPCC. *Climate Change 2022: Impacts, Adaptation and Vulnerability*. Contribution of Working Group II to the Sixth Assessment Report. Cambridge University Press, 2022. 3056 p.
- 14.UNEP / International Resource Panel. *Global Resources Outlook 2024: Bend the Trend – Pathways to a Liveable Planet as Resource Use Spikes*. Nairobi : UNEP, 2024.